

Адміністративне право процес, інформаційне право

УДК 342.92(477)

Біленська Дарина Олегівна

кандидат юридичних наук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ГЕНЕЗИС ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В
АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ В УКРАЇНІ
ГЕНЕЗИС ИНФОРМАЦИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ В
АДМИНИСТРАТИВНОМ ПРАВЕ В УКРАИНЕ
THE GENESIS OF INFORMATION FORMS IN ADMINISTRATIVE
LAW IN UKRAINE**

Анотація. У статті дається опис становлення і розвитку інформаційних відносин, які регулюються нормами адміністративного права в Україні. Також у статті йдеться про те, що генезис інформаційних правовідносин обумовив виникнення нових тенденцій в державному управлінні: – інформаційну присутність і надання послуг організаціям і населенню з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, в тому числі через веб-сайти; – впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах державного управління, включаючи електронну взаємодію органів влади між собою, з організаціями, громадянами – «електронний уряд» і «Електронна демократія»; – трансформація державного управління, де інформаційно-комунікаційні технології є однією з основних оптимізацій діяльності перетворень державного сектору.

Ключові слова: правосвідомість, правова культура, електронний уряд, інформаційні відносини, інформаційні технології, електронна демократія.

Аннотация. В статье дается описание становления и развития информационных отношений, которые регулируются нормами административного права в Украине. Также в статье говорится о том, что генезис информационных правоотношений обусловил возникновение новых тенденций в государственном управлении: – информационное присутствие и предоставление услуг организациям и населению с использованием информационно-коммуникационных технологий, в том числе через веб-сайты; – внедрение информационно-коммуникационных технологий во всех сферах государственного управления, включая электронное взаимодействие органов власти между собой, с организациями, гражданами – «электронное правительство» и «Электронная демократия»; – трансформация государственного управления, где информационно коммуникационные технологии являются одной из основных оптимизаций деятельности преобразований государственного сектора.

Ключевые слова: правосознание, правовая культура, электронное правительство, информационные отношения, информационные технологии, электронная демократия.

Summary. The article describes the formation and development of information relations, which are governed by the rules of administrative law in Ukraine. The article also states that the genesis of information legal relations has led to the emergence of new trends in public administration: – informational presence and provision of services to organizations and the public using information and communication technologies, including through websites; Introduction of information and communication technologies in all spheres of public administration, including electronic interaction of the authorities with each other, with organizations, citizens - "e-government" and e-democracy; Public administration transformation, where information and communication technologies are one of the main optimization activities of public sector

transformations.

Key words: *legal consciousness, legal culture, e-government, information relations, information technology, e-democracy.*

Становленню та розвитку інформаційних відносин присвятили свою увагу ряд вітчизняних і зарубіжних вчених: І. В. Арістова, О. А. Баранов, І. Л. Бачило, К. І. Беляков, В. М. Брижко, В. Д. Гавловський, Р. А. Калюжний, В. О. Копилов, О. В. Кохановська, І. В. Панова, М. Л. Смілевський, В. С. Цимбалюк, О. Б. Червякова, Ю. С. Шемшученко та інші.

Активізація інформаційної взаємодії органів державного управління в умовах розвитку технічних засобів комунікації обумовила розвиток нормативно-правової бази, що обумовлює існування інформаційних правовідносин, дотримання прав і свобод людини, правового забезпечення сфери активного функціонування інформаційних продуцентів і споживачів інформації, що використовують різні інформаційні середовища.

Органи державного управління, коли здійснюють збирання, формування, розповсюдження і використання інформації, вступають в інформаційні відносини, які піддаються адміністративно-правовому регулюванню, а відповідно, формується певна нормативно-правова база, закладаються юридичні основи регулювання інформаційних процесів, запроваджується та реалізується цілеспрямована, послідовна, системна державна інформаційна політика.

Разом із такими пріоритетними напрямками державної інформаційної політики як формування правової держави, громадянського суспільства, вдосконалення законодавства і практики його застосування, актуальним нині є також формування інформаційного суспільства шляхом зміцнення правових основ інформатизації, законодавчого оформлення інформаційних процесів, сприяння становленню і функціонуванню інформаційної сфери як правового простору. Основи державної інформаційної політики відображені в нормативно-правових актах, спрямованих на регулювання, розвиток і

вдосконалення особливого виду суспільних відносин в адміністративному праві — інформаційних відносин, базуються на міжнародно-правових принципах і стандартах, вироблених світовою спільнотою.

Розвиток інформаційного суспільства і формування інформаційної політики держави, реальне забезпечення, гарантування та захист інформаційних прав і свобод людини і громадянина вимагають створення гармонійної правової системи, що зумовлює необхідність виокремлення суспільних відносин, які при цьому виникають і потребують правового врегулювання. До них можна віднести відносини, що виникають під час:

- забезпечення конституційних прав на інформацію;
- розроблення, впровадження та експлуатації комп'ютерних систем і мереж, а також комунікаційних систем;
- створення та поширення програмного забезпечення та інших засобів забезпечення інформаційно-телекомунікаційних систем;
- формування і використання інформаційних ресурсів, що включають електронні бази даних;
- встановлення і дотримання режиму доступу до інформації і проведення інших заходів інформаційної безпеки;
- міжнародного обміну інформацією, тощо.

Варто наголосити, що входження суспільства до нового устрою спричинило і зміну світогляду, оскільки оновлена правосвідомість не тільки виражає ставлення індивіда до правової дійсності, а й спрямовує людину на певні зміни в інформаційному середовищі, прогнозує і моделює їх. Можна із упевненістю говорити, що значний вплив на зміну світогляду відіграло проведення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, що проходив у два етапи в Женеві 10–12 грудня 2003 року і в Тунісі 16–18 листопада 2005 року, став значною подією як для Організації Об'єднаних Націй, органи якої відіграли провідну керівну роль в організації саміту, так і для всіх зацікавлених у побудові інформаційного суспільства сторін.

Україна активно долучилася до глобального процесу формування відкритого для всіх інформаційного суспільства, в якому кожен матиме можливість вільно висловити свою думку і бути почутим.

Чотири документи, прийняті за результатами Всесвітнього самміту з питань інформаційного суспільства (Женевська Декларація принципів [4], Женевський План дій [5], Туніське зобов'язання [21], Туніська програма для інформаційного суспільства [20]) закликають світову спільноту будувати інформаційне суспільство, орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх, в якому кожен міг би створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися і обмінюватися ними. Крім того, Женевська Декларація містить зобов'язання перетворити розрив в цифрових технологіях у цифрові можливості для всіх і забезпечити універсальний, повсюдний, справедливий і прийнятний в ціновому відношенні доступ до інфраструктури і послуг інформаційно-комунікаційних технологій.

Дійсно, життя людей стає більш динамічним. Комп'ютеризація науки, економіки, побуту дозволяє значно прискорити обмін інформацією, що, в свою чергу, дає значний поштовх до розвитку суспільства як інформаційного. Інформаційне суспільство базується на інформаційних технологіях, «інтелектуальних» комп'ютерах, автоматизації та роботизації всіх сфер і галузей економіки та управління, єдиній найновішій інтегрованій системі зв'язку. Це забезпечує кожній особі доступ до будь-якої інформації і знань та зумовлює радикальні зміни в усій системі суспільних відносин.

Кожний державний суспільний лад мав свої особливості, свої цінності, які визначаються перш за все матеріальними та духовними потребами людини. Кожному етапу розвитку людства притаманні його особливі властивості, які виливаються у загальні норми поведінки, взаємовідносин і цінностей. Формуються певні критерії оцінки того чи іншого явища [9, с. 27].

Людство підійшло до необхідності формування нового світогляду, до

того, що потрібно переосмислити деякі цінності, тобто формується новий світогляд. Цей процес у суспільстві відбувається як стихійно, так і в результаті цілеспрямованої діяльності державних органів в процесі реалізації державної інформаційної політики.

Як зазначають науковці [19, с. 461], правосвідомість становить одну із форм суспільної свідомості. Свідомість людини, відображаючи об'єктивні потреби суспільного розвитку, є передумовою і регулятором поведінки людини. Свідомість додає цілеспрямованого характеру людській діяльності. Свідомість як система включає різні форми відображення суспільних відносин: політичні, правові, етичні, філософські, релігійні. Всі форми суспільної свідомості є взаємозалежними і справляють взаємний вплив одна на одну.

В свою чергу, правосвідомість становить відносно самостійну сферу (ділянку) свідомості: суспільної, групової, індивідуальної. У ній відображена правова дійсність у вигляді знань про право, осмислення того, що є правом, яким воно було (ставлення до права минулих років) і яким має бути (ставлення до майбутнього права), а також у вигляді правових настанов поведінки як реакції на оцінку чинного права, роботу правозастосовчих органів. Правосвідомість має бути властива не тільки творцям юридичних норм, законодавцям, а й усім громадянам держави.

Таким чином, правосвідомість визначається як система ідей, уявлень, емоцій і почуттів, які виражають ставлення індивіда, групи, суспільства до чинного, минулого та бажаного права, а також до діяльності, пов'язаної з правом [19, с. 462].

Відправним пунктом правосвідомості виступає усвідомлення людьми цінності права на інформацію, інформаційних прав і свобод, оцінка чинного права з погляду його відповідності загальнолюдським цінностям, що знайшли закріплення в міжнародних документах про права людини.

Роль правосвідомості в процесі адміністративно-правового

регулювання інформаційних відносин можна синтезувати, виходячи з її функцій:

- 1) когнітивна (пізнавальна) — припускає знання права, поінформованість про нормативні акти в інформаційній сфері, зміст юридичних норм; без інформації про закон не може бути і ставлення до нього.
- 2) правостворююча (ціннісна, емоційна) — припускає ціннісне ставлення до законодавства, співвіднесення правових норм зі своїми поглядами на правове, обов'язкове, необхідне. Ця функція свідчить про те, що нормативно-правові акти виступають як зовнішнє вираження правосвідомості суспільства і законодавчих органів держави;
- 3) регулююча (настановна) — припускає співвідношення поведінки людей з чинною в суспільстві системою правових розпоряджень; мотиви і настанови стосовно поведінки, врегульованої правом, відповідно до правових дозволів і заборон.

У структурі правосвідомості особи кожній із функцій відповідають такі блоки: 1) правові знання; 2) правові оцінки; 3) правові настанови.

Необхідність і обсяг правових знань особи щодо використання сучасних інформаційно-комунікаційних можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни, обумовлені тим, наскільки особа залучена до системи суспільних інформаційних відносин. Набуття і засвоєння правових знань здійснюється за допомогою соціального, правового і технічного досвіду особи. Пройшовши через свідомість особи, правові явища викликають ціннісне до себе ставлення: оцінюються як правові знання, так і правова дійсність з погляду цих знань. Відбувається процес непрямого відтворення в діях особи одержаних знань, виникає їх переосмислений варіант, співвіднесений з поглядами на правове, обов'язкове. Після цього виробляється правова

настанова, яка відображає готовність до певної правової поведінки, яка впливає як на регулюючу (настановну), так і на пізнавальну (когнітивну) і правостворюючу (ціннісну) функції правосвідомості.

Правосвідомість є необхідною умовою визначення адміністративно-правових засад інформаційних відносин, їх точної та повної реалізації. Вона виступає фактором поваги до права. Роль правосвідомості в процесі правотворчості і правореалізації виражається у тому, що правосвідомість:

- певною мірою ніби випереджає юридичне право, є його безпосереднім ідейним джерелом, передуює йому, існує «до» права;
- діє «паралельно» з правом: уловлює потреби його вдосконалення в напрямку відображення об'єктивних суспільних процесів; визначає зміни і перспективи розвитку права; безпосередньо впливає на процес і результати правотворчості;
- існує «після» права у тому сенсі, що служить орієнтиром вибору доцільного, оптимального варіанта поведінки в межах норм права, які застосовуються або реалізуються;
- є інтелектуальним інструментом ефективного використання законодавства, тлумачення норм права;
- може використовуватися як важливий інструмент застосування аналогії закону і аналогії права з метою заповнення прогалин у законодавстві;
- виступає як ідейно-моральний вимірник професіоналізму діяльності посадових осіб у системі органів державної влади і місцевого самоврядування;
- служить засобом забезпечення законності і справедливості застосування правових норм та ін.

Право впливає на правосвідомість тим, що воно є найважливішим джерелом її формування, перетворення і розвитку. Зміст, напрямок цього впливу не однозначні і залежать від якості законодавства, його відповідності реальним потребам, від рівня роботи державного апарату.

Разом із правосвідомістю значний вплив на розвиток адміністративно-правових засад має правова культура. Поняття правової культури досліджувалось науковцями під кутом різних підходів до самого поняття культури. Їх різноманітність проаналізували у своїх працях такі вчені-юристи як В. П. Сальников [17, с. 3–14; 16, с. 9–10], А. П. Семітко [18, с. 112], Г. І. Балюк [1, с. 36], Є. І. Федик [22, с. 7–8], О. О. Ганзенко [2].

Ми проаналізуємо поняття правової культури в межах її впливу на розвиток інформаційних відносин з метою формування власного визначення у відповідності із завданням дисертаційного дослідження.

Як відомо, культура — це загальний спосіб існування людини, її діяльності та об'єктивований результат цієї діяльності. Продуктами культури є уявлення про добро і зло, звичаї, знаряддя праці, засоби комунікації та ін. Культура — явище соціально-нормативне, а її норми — історично первинні, основа всіх інших нормативних систем: релігії, моральності, естетики, права. Право, як мораль і релігія, є інститутом культури, визначається її змістом. Усі юридичні норми є нормами культури, однак, не всі норми культури перетворюються на юридичні норми. Таким чином, сучасне інформаційне суспільство добирає культурні норми з настановою на включення їх до права. До числа відібраних потрапляють ті культурні норми, що мають найбільшу значущість для: формування та впровадження правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, технологічних, методичних умов розвитку інформаційного суспільства в Україні з урахуванням світових тенденцій; створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів на основі врахування національних, світоглядних, політичних, економічних, культурних та інших аспектів розвитку України; надання кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок з використанням інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання, виховання та професійної підготовки; створення умов для забезпечення комп'ютерної та

інформаційної грамотності усіх верств населення, створення системи мотивацій щодо впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій для формування широкого попиту на такі технології в усіх сферах життя суспільства; забезпечення участі громадськості в побудові інформаційного суспільства, забезпечення конституційних прав людини, суспільства та держави в інформаційній сфері; розробки та впровадження системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні з внесенням відповідних змін у систему державних статистичних спостережень з узгодженням їх з міжнародними стандартами і методологією та щорічним їх оприлюдненням.

Варто погодитись з тезою, що «не можуть перетворитися на право ті правила поведінки, що не стали нормою культури. Право — частина соціальної культури, що визначає один з її видів — правову культуру» [19, с. 469]. Правова культура тісно пов'язана із загальною культурою народу, ґрунтується на її засадах, служить відображенням рівня її розвитку.

Формування правової культури не є відокремленим процесом від розвитку інших видів культури — політичної, моральної, естетичної. Це комплексний процес, їх поєднує спільність завдання — створення морально-правового клімату в суспільстві, який би гарантував особі реальну свободу поведінки в поєднанні з відповідальністю перед суспільством, забезпечував її права, соціальну захищеність, повагу її гідності, тобто поставив би людину в центр економічних, соціальних, політичних, культурних процесів [19, с. 469].

Тісна взаємодія і взаємозв'язок проявляються між правовою і моральною культурою. Оцінка правових явищ, здійснювана правосвідомістю, є не тільки правовою, а й моральною оцінкою, визначенням їх відповідності моралі суспільства. Тому будь-які порушення законності, ігнорування законних прав і інтересів особи, недодержання вимог справедливості при вирішенні питань про юридичну відповідальність

завжди розглядаються як аморальні явища. У свою чергу, правова культура справляє зворотний вплив на моральну культуру. Вона служить необхідною умовою формування високих моральних якостей громадянина. Знання і розуміння сутності і соціального призначення правових явищ — права, правосуддя, законності, правової відповідальності, непохитна переконаність у необхідності суворого додержання норм права — сприяють зміцненню у свідомості людини основних принципів і категорій моралі.

Показником правового прогресу є високий рівень правової культури. Рівень розвитку правової реальності як особливої системної якості і є правовою культурою. Правова культура в кожен даний момент «присутня» у кожній даній точці правової реальності, не збігається з нею цілком, але існує в ній як складова частина, здатна виступати у вигляді показника (характеристики) рівня розвитку цієї реальності [19, с. 470].

Правова культура складається із низки взаємозалежних елементів.

1. Рівень правосвідомості і правової активності громадян — виражається у ступені засвоєння (вираження знання і розуміння) права громадянами, посадовими особами, спрямованості на додержання заборон, використання прав, виконання обов'язків. Кожен суб'єкт покликаний: осмислити, що право являє собою величезну цінність у сфері суспільних відносин; знати право, розуміти його зміст, уміти витлумачити ті чи інші положення закону, з'ясувати його мету, визначити сферу дії; уміти застосовувати в практичній діяльності набуті правові знання, використовувати закон для захисту своїх прав, свобод і законних інтересів; уміти поводитися в складних правових ситуаціях і т.д.
2. Стан юридичної практики:
 - а) рівень правотворчої діяльності і стан законодавства — виражається в досконалості змісту і форми нормативно-правових актів, їх якості, продуманості, узгодженості, культурі юридичних

текстів, тобто в юридичній техніці підготовки, ухвалення та оприлюднення нормативно-правових актів, вирішенні процедурних законодавчих питань. Усе це разом узятє — показник рівня правотворчої (в тому числі законодавчої) культури;

б) рівень судової, правоохоронної діяльності і стан правозастосовчої практики — виражається як робота правозастосовчих, судових, правоохоронних та інших органів, що є показником правореалізуючої культури посадових осіб, їх професійного знання законодавства, чітко налагодженої роботи з розгляду правових питань і доведення їх до повного юридичного вирішення.

3. Режим законності і правопорядку — стан фактичної впорядкованості суспільних відносин, урегульованих за допомогою правових засобів, змістом яких є сукупність правомірних дій суб'єктів права. Непохитність правопорядку залежить від стану законності, без якої неможлива правова культура. Переконаність у необхідності додержання правових розпоряджень та їх додержання — основа режиму законності та правопорядку [19, с. 475]. Всі перелічені елементи правової культури є юридичними явищами, що входять до правової системи суспільства.

З огляду на зазначене, дисертант вбачає можливим назвати наступні завдання правової культури щодо забезпечення адміністративно-правових засад інформаційних відносин:

- вивчення та засвоєння вітчизняного та зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційних відносин (що, зокрема, і є завданням Державного агентства з питань електронного урядування України);
- забезпечення ефективного взаємозв'язку складових елементів інформаційних правовідносин (діяльність науково-дослідних установ, прикладні наукові дослідження);

- оцінка рівня розвитку законодавства з регулювання інформаційних відносин, стану законності і правопорядку відповідно до норм адміністративного права і міжнародних нормативних актів;
- збереження культурної спадщини України шляхом її електронного документування;
- забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні всебічно розвиненої особистості;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і фізичними та юридичними особами;
- захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику «інформаційної нерівності».

В процесі перетворення громадянського суспільства на інформаційне суспільство посилюється необхідність формування правосвідомості та правової культури всіх суб'єктів інформаційних відносин, що регулюються адміністративно-правовими нормами, оскільки без них неможливо побудувати таке суспільство.

Варто додати, що на формування правосвідомості та інформаційно-правової культури впливає весь процес реалізації і застосування правових норм державними органами, процес правотворчості, стан законності та правопорядку, розвиток суспільних інформаційних відносин. Цей процес значною мірою стихійно впливає на формування правосвідомості та правової культури особистості. З огляду на це, з метою формування правових знань, правових орієнтирів, позицій і установок особистості

необхідно:

- розвивати національний науково-освітній простір, який ґрунтуватиметься на об'єднанні різних національних багатоцільових інформаційно-комунікаційних систем;
- розробити методологічне забезпечення використання комп'ютерних мультимедійних технологій при викладанні шкільних предметів та дисциплін, врахування в системах навчання студентів педагогічних вищих навчальних закладів і перепідготовки вчителів особливостей роботи з інформаційно-комунікаційних технологій;
- забезпечити пріоритетність підготовки фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій;
- вдосконалити навчальні плани, відкрити нові спеціальності з новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, втілити принцип «освіта протягом усього життя»;
- створити системи дистанційного навчання та забезпечити на їх основі ефективне впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання;
- забезпечити на відповідному рівні навчальні заклади та наукові установи сучасними економічними та ефективними засобами інформаційно-комунікаційних технологій і необхідними інформаційними ресурсами;
- забезпечити вільний доступ до засобів інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних ресурсів, особливо у сільській місцевості та важкодоступних населених пунктах;
- підвищити на засадах співпраці приватного сектору економіки та органів місцевого самоврядування комп'ютерну грамотність населення, зокрема, пенсіонерів, малозабезпечених, людей, що потребують соціальної допомоги та реабілітації, селян;
- забезпечити розвиток національної науково-освітньої інформаційної

мережі та інформаційних ресурсів за головними галузями знань, її приєднання, зокрема, до європейських науково-освітніх мереж.

Особливу увагу в розбудові інформаційного суспільства необхідно приділити випереджальному розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та наукоємних технологій, розвитку вітчизняної індустрії програмування, інфраструктури виробництва інформаційно-комунікаційних технологій.

З метою підвищення ролі правової культури в адміністративно-правовому регулюванні інформаційних відносин перш за все необхідні:

- проведення фундаментальних та прикладних досліджень з питань розвитку інформаційного суспільства;
- збереження і розвиток культурної, мовної, конфесійної різноманітності та культурних надбань в межах інформаційного суспільства, що задекларовано у відповідних документах ООН;
- запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеках, архівах, музеях та інших закладах культури, що сприятиме забезпеченню повного і постійного доступу населення до надбань культури, писемності, традицій та звичаїв усіх корінних народів і національних меншин України;
- переведення в електронну форму національних надбань у сфері культури та мистецтва;
- залучення можливостей вітчизняних програмістів для розроблення і поширення програмного забезпечення із застосуванням української мови, мов національних меншин України для більш повного залучення до використання інформаційно-комунікаційних технологій різних верств населення.

Необхідність кваліфікованого підходу та швидкого реагування на динамічні зміни умов суспільного життя обумовлює виокремлення інформаційних відносин, які врегульовуються адміністративним правом та

визначає відповідний порядок державного управління, який потребує переоцінки комплексу завдань, що потребують вирішення. З-поміж них варто виділити:

- недооцінка економічної значущості інформаційних ресурсів, що створюються державою, наслідком чого є неповний їх облік, а іноді — його відсутність, несформований реєстр державних інформаційних ресурсів [12, с. 196–201];
- невідповідність технологізації процесів управлінської діяльності сучасним потребам державного управління й рівня розвитку інформаційних технологій, що охоплює необхідність упровадження технологій управління не тільки за функціями, а й за результатами (вимогами, проектами та діловими процесами) [7, с. 12];
- поширеність в Україні сформованого у ХХ ст. застарілого розуміння інформатизації як другорядної діяльності (натомість, відповідно до підходів, що застосовуються в розвинених країнах, інформатизація є інструментом та засобом упровадження сучасної організаційної культури, новітніх методів та технологій державного управління).

Ще у 1998 р. Концепцією Національної програми інформатизації України було заплановане інтегрування існуючих інформаційних систем та інформаційних ресурсів органів державної влади з метою створення єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи збирання, оброблення та передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень у сфері економіки, внутрішньої та зовнішньої політики. Ці заходи віднесено до стратегічних напрямів розвитку державності.

Визначений свого часу Постановою Кабінету Міністрів України план заходів щодо формування інформаційно-аналітичної системи органів державної влади [161] так повною мірою виконаний не був, хоча деякі конкретні кроки було здійснено:

- розроблено проект Концепції формування та функціонування

інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- підготовлено технічне завдання щодо створення системи;
- розроблено проект першої черги такої системи для Президента України, Секретаріату Кабінету Міністрів України, Апарату Ради національної безпеки та оборони, низки міністерств та державних комітетів [13; 14, с. 50].

Ще до того, як закінчився термін, виділений для реалізації заходів, указану постанову (і взагалі ідею інтегрованої інформаційно-аналітичної системи) було скасовано.

Проект «Електронна Україна», що наприкінці 2010 р., як передбачалося, мав бути впроваджений у тестовому режимі, а з першого кварталу 2011 р. — у промислову експлуатацію, обмежується забезпеченням захисту взаємодії органів державної влади між собою [3, с. 6]. Розробники завдань Національної програми інформатизації на 2010–2012 роки констатують, що в документі «основна увага приділена створенню та впровадженню інтегрованих проектів, які дозволять сформувати сучасну інформаційну інфраструктуру держави. Це концептуальні роботи у сфері інформатизації або міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи» [11]. Проте, про створення єдиної системи інформаційно-аналітичного забезпечення органів влади не йдеться. Необхідними складовими компонентами державної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи є:

- підсистема міжвідомчого електронного документообігу;
- підсистема моніторингу соціо-еколого-економічного становища;
- підсистема, що інтегрує всі значущі для цілей державного управління дані про територію;
- підсистема аналітичного оброблення інформації, побудови прогнозних моделей та моделювання результатів прийнятих управлінських рішень;
- підсистема автоматизованого державного замовлення;

- підсистема, що містить геоінформаційну базу території;
- підсистема, що забезпечує електронну взаємодію громадян і організацій із владними структурами, зокрема, автоматизацію надання державних послуг та отримання звітності [6; 8].

У той же час державна політика більшою мірою зосереджується на інформатизації внутрішніх процесів державного апарату управління (так званий back-office — передусім електронний документообіг), меншою мірою звертаючи увагу на зовнішньо орієнтовані процеси. Так, щорічно на різноманітні «інформаційно-аналітичні системи» в органах державної влади всіх рівнів надаються значні кошти (при тому, що такі системи часто створюються на різних типах платформ, що ускладнює узгодження їх роботи між собою).

Суперечливість ситуації полягає в тому, що «сьогодні в контексті розвитку обсягу соціальної функціональності, що виконує система, і нових форм розвитку, в яких системний рівень програмного забезпечення стає відносно автономним від апаратного рівня, системи перестають бути замкненими, відгородженими від суспільного контексту. Складні системи, що обмінюються із зовнішнім світом тільки електронною поштою, вже нікому не потрібні» [15, с. 248–249]. Мінімізація завдання back-office, зведення його до електронного документообігу, по суті, є однією з варіацій функціонування електронної пошти.

Наукове, економічне та інституціональне забезпечення розвитку і проникнення інформаційних технологій в життя суспільства в Україні відстає від розвитку телекомунікації та апаратно-програмних засобів. Існує певний дисбаланс і в рівні використання інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури. Промислові підприємства та організації більш активно і системно впроваджують у свою основну діяльність сучасні інформаційних технологій, ніж це роблять населення та органи державної влади. Вірогідна причина цього — в низькому рівні життя значної кількості громадян та в

консерватизмі державних установ щодо змін методів роботи.

Проведений аналіз також свідчить, що ступінь впливу інформаційних технологій на інноваційну готовність до появи нових технологій суттєво відстає від розвитку телекомунікації та апаратно-програмних засобів, наукового, економічного та інституціонального забезпечення розвитку і проникнення інформаційних технологій в діяльність виконавчої гілки влади. Це одна з основних причин низького впливу інформаційних технологій на технологічний потенціал.

Незважаючи на зазначені недоліки та прорахунки, Україна робить окремі досить успішні кроки на шляху до реального застосування ІТ у найзначущіших для життя громадян сферах [10, с. 12–13].

Важливим кроком на шляху розбудови інформаційного суспільства, забезпечення інформаційної відкритості органів державної влади є наявність в органів влади веб-сайтів, які містять усю необхідну інформацію, що ілюструє призначення, компетенцію того чи іншого органу. На сьогодні всі органи державної влади (центральні, місцеві органи виконавчої влади, Верховна Рада України, тощо) мають власні веб-сайти, проте, сьогодні проблеми полягають не стільки в наявності веб-сайтів, скільки в якості інформації, яка на них розміщена. Позитивним кроком на шляху організації забезпечення інформування громадян є створення і функціонування веб-порталу органів виконавчої влади, призначеного для інтеграції веб-сайтів органів виконавчої влади та розміщення інформаційних ресурсів відповідно до потреб громадян (уведений у дію у 2002 р.). Основною метою функціонування цього порталу є можливість пошуку певної інформації.

Розвиток системи електронних інформаційних ресурсів передбачає збільшення обсягу електронних інформаційних ресурсів, які створюються та накопичуються органами державної влади й органами місцевого самоврядування; інтеграцію електронних інформаційних ресурсів у систему електронних інформаційних ресурсів із забезпеченням електронної

взаємодії органів державної влади між собою та з громадянами; збільшення кількості електронних послуг, які надаються органами державної влади населенню та суб'єктам господарювання з використанням електронних інформаційних ресурсів, у тому числі веб-ресурсів.

З метою створення організаційно-правових, науково-технічних та фінансово-економічних умов для розвитку інформаційного суспільства в березні 2010 р. згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України «Питання реалізації пілотного проекту впровадження технологій електронного урядування» № 360-р було запропоновано пілотний проект впровадження технологій електронного урядування в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також було розроблено План заходів з реалізації пілотного проекту.

Реалізацію пілотного проекту було доручено забезпечити Державному комітетові інформатизації разом із Міністерством праці та соціальної політики, Міністерству регіонального розвитку та будівництва, Головному управлінню державної служби, Державному агентству з інвестицій та інновацій, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації, Державному комітету архівів, Пенсійному фонду України, Державній податковій адміністрації, Дніпропетровській та Одеській облдержадміністраціям, Дніпропетровській та Одеській обласним радам. Також у проекті беруть участь три міжнародні фонди: МФ «Відродження», МФ «Східна Європа», координатор ОБСЄ.

У березні–серпні 2010 р. були проведені робочі наради з учасниками Пілотного проекту з метою узгодження остаточної редакції Плану заходів. Відтак, наказом Держкомінформатизації від 31 березня 2010 р. № 22 було затверджено остаточний План заходів з реалізації пілотного проекту впровадження технологій електронного урядування.

Також у рамках пілотного проекту у квітні 2010 р. було відкрито Національний центр підтримки електронного урядування, який створено

згідно з меморандумом між Державним комітетом інформатизації України і МФ «Відродження» на базі державного підприємства «Державний центр інформаційних ресурсів».

Метою створення Національного центру було забезпечення координаційно-організаційної, дослідницько-експертної, технологічної, навчально-методичної, консультативної, просвітницької підтримки органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій і громадян із впровадження та застосування технологій електронного урядування.

Для забезпечення подальшого впровадження та застосування технологій електронного урядування необхідно вирішити проблемні питання — як загальні для всього ринку інформаційно-комунікаційні технології, так і притаманні самій індустрії програмної продукції, зокрема: недоліки в податковій, фінансово-кредитній та інвестиційній політиці; відсутність сучасної системи галузевих стандартів, гармонізованої з міжнародними; недостатня відповідність системи підготовки фахівців сучасним вимогам ринку праці.

Створення автоматизованої системи «Єдине вікно подання електронної звітності» (<http://www.elzv.it.org.ua/>) обумовило виникнення нових інформаційних правовідносин у державному управлінні, зокрема, впорядковуються механізми електронної взаємодії контролюючих органів державної влади та суб'єктів подання звітності через впровадження єдиних уніфікованих стандартів процесу подання, оброблення, використання та зберігання звітності, належне нормативно-правове, методологічне, організаційне та технологічне забезпечення взаємодії учасників процесу подання електронної звітності.

Система була створена відповідно до Національного плану дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010– 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна

держава», затвердженого Указом Президента України від 12 березня 2013 року № 128/2013, та частини 17 статті 49 Податкового кодексу України в частині податкової звітності.

Після набрання чинності Законом України «Про адміністративні послуги» були закладені основи та визначені правила функціонування сфери адміністративних послуг, розбудови центрів адміністративних послуг та Всеукраїнського порталу адміністративних послуг. Закон України «Про адміністративні послуги» визначив шляхи розвитку системи адміністративних послуг, зокрема:

- створення центрів адміністративних послуг;
- затвердження мінімального переліку послуг для надання через центри адміністративних послуг;
- заборону надавати послугу органом, якщо вона надається через центр адміністративних послуг; можливість отримання послуги незалежно від реєстрації місця проживання;
- заборону вимагати від заявника інформацію, що є у володінні інших органів, і, відповідно, безкоштовне отримання цієї інформації при наданні послуги;
- забезпечення наявності стандартизованої інформації про адміністративні послуги (інформаційних та технологічних карток);
- необхідність формування вичерпного переліку адміністративних послуг та врегулювання законом питання платності адмінпослуг, зручний разовий режим оплати;
- заборону на надання платних неадміністративних (господарських) послуг органами державної влади та місцевого самоврядування;
- створення Всеукраїнського Порталу адміністративних послуг.

Даний закон, по суті, створив засади для розбудови надання адміністративних послуг в електронному вигляді. Для розвитку інформаційних правовідносин у державному управлінні створення Єдиного

державного порталу адміністративних послуг (<http://poslугy.gov.ua/>) відіграло суттєву роль. Єдиний портал став офіційним джерелом інформації про надання адміністративних послуг в Україні. Розміщення інформації на порталі здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі України на підставі отриманих від суб'єктів надання адміністративних послуг відомостей та/або посадовими особами державних органів, органів місцевого самоврядування, яким надано відповідні права доступу до Єдиного державного порталу адміністративних послуг.

Єдиний державний портал адміністративних послуг забезпечує:

- доступ до інформації про адміністративні послуги, що надаються суб'єктам звернення;
- доступ до інформації про центри та суб'єктів надання адміністративних послуг;
- пошук за ключовими словами в полях опису адміністративної послуги;
- класифікацію та пошук послуг за життєвими ситуаціями та категоріями;
- завантаження суб'єктами звернення електронних форм заяв та інших документів, які необхідно заповнювати та подавати для одержання адміністративної послуги;
- подання он-лайн заяви на одержання адміністративної послуги;
- внесення встановленої плати за надання адміністративної послуги з використанням електронних платіжних систем;
- відстеження етапів проходження документів щодо надання адміністративної послуги;
- відстеження статистики відвідувань;
- захист даних (у тому числі персональних даних суб'єктів звернення) від несанкціонованого доступу, знищення, модифікації та блокування шляхом упровадження організаційних та технічних заходів, засобів і методів технічного захисту інформації;

- розмежування та контроль доступу до інформації, яка знаходиться на порталі, згідно з повноваженнями користувачів;
- реєстрацію подій, що відбуваються на порталі і стосуються його безпеки;
- представлення структури інформаційних ресурсів та україномовних інтерфейсів, зрозумілих для користувачів.

Функціональні можливості portalу передбачають доступ до інформації про адміністративні послуги, органи, які їх надають, центри надання адміністративних послуг та відповідні нормативно-правові акти. На сьогодні міністерством проводиться робота щодо розширення функціональних можливостей portalу.

У 2012 році з метою впровадження та забезпечення стійкого, безпечного та надійного функціонування одного з компонентів національної системи електронного урядування створено Єдиний інформаційний веб-ресурс звернень громадян до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (<http://z.gov.ua/>). Мета створення системи: вдосконалення відносин між державою та громадянами; приведення стандартів надання послуг населенню у відповідність до європейських; спрощення процедури подання звернення та отримання відповіді про результати розгляду; підвищення прозорості процедури розгляду звернень; надання можливості направлення звернення з використанням електронного цифрового підпису (юридично значимі); забезпечення доступу до інформаційних ресурсів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; ведення постійного обліку звернень; формування статистичних і аналітичних звітів стосовно звернень громадян; надання можливості отримання населенням безкоштовних юридичних консультацій з питань реалізації конституційних прав на звернення громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування; популяризація технологій електронного урядування.

Система передбачає можливість використання електронного

цифрового підпису при ідентифікації заявника в системі та для надання електронному зверненню юридичної значимості. Таким чином, подолано бар'єр у наданні громадянам можливості відправляти звернення в електронному вигляді.

Створена як веб-ресурс, система призначена для швидкої обробки звернень та формування відповідей в електронній формі, забезпечення оперативного контролю з боку громадян за розглядом їх звернень, ведення органами державної влади та місцевого самоврядування статистичного обліку звернень та контролю за вирішенням порушених у них питань. Проводяться роботи зі створення комплексної системи захисту інформації та розробки нормативно-правових актів щодо затвердження Положення та Регламенту роботи з єдиним інформаційним веб-ресурсом звернень громадян до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Незважаючи на значні досягнення, в Україні й досі відсутні концепція єдиної архітектури національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Але на поточний момент відомчі та регіональні системи та реєстри суттєво сприяють розвитку електронного урядування в країні. Зокрема, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, започаткувала роботу по створенню (побудові) Єдиної інформаційно-комунікаційної платформи з метою подальшого розвитку інформатизації та розбудови інформаційного суспільства в країні, які неможливі без ефективної міжвідомчої взаємодії на рівні інформаційних систем між органами державної влади. Метою створення Єдиної інформаційно-комунікаційної платформи є визначення правил, технологічної платформи та порядку побудови єдиного інформаційного середовища органів державної влади для забезпечення автоматичної інформаційної взаємодії між інформаційними системами органів державної влади, а також бізнесом та громадянами. Формування і функціонування Єдиної інформаційно-комунікаційної платформи здійснюються у

відповідності з наступними загальними принципами: чітка спрямованість на задоволення найважливіших суспільних потреб, пріоритетних державних інтересів; орієнтація на вибір оптимальних технологій з різних опрацьовуваних альтернатив; автономність відомчих автоматизованих інформаційних систем.

Інформаційна взаємодія відомчих інформаційних систем, сервісів та ресурсів передбачається на основі використання архітектури SOA та SOA сервісів. На інформаційному рівні передбачається використання сервіс-орієнтованої архітектури Єдиної інформаційно-комунікаційної платформи. В свою чергу, це:

- не тільки надасть можливість отримати адміністративні послуги в електронному вигляді, що значно пришвидшить отримання необхідних послуг, але й дозволить громадянам брати участь в управлінні державою та оцінювати ефективність управління;
- збільшить рівень довіри громадян до органів державної влади за рахунок відкритості процедур отримання послуг та забезпечить отримання повної, достовірної і своєчасної інформації;
- зменшить корупцію за рахунок мінімізації контактів чиновників із бізнесом та громадянами при наданні адміністративних послуг;
- підвищить ефективність діяльності органів державної влади за рахунок забезпечення взаємодії різнорідних інформаційних ресурсів;
- забезпечить ефективну взаємодію між органами державної влади при роботі з фізичними та юридичними особами при використанні інформаційних систем на єдиній достовірній та несуперечливій інформаційній основі.

У напрямку розвитку інформаційних відносин у сфері державного управління розпочато створення інформаційної системи «Електронний парламент», котра об'єднує всі існуючі бази даних Верховної Ради України.

З червня 2013 року працює система «Електронний суд» з обміну

електронними документами між судами та учасниками судового процесу. Державна служба фінансового моніторингу України забезпечує експлуатацію та розвиток єдиної державної інформаційної системи у сфері попередження та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинними методами, або фінансуванню тероризму. Система призначена також для міжвідомчої взаємодії із суб'єктами держфінмоніторингу, правоохоронними та іншими державними службами. Державна казначейська служба України спільно із Міжнародним Банком Реконструкції та Розвитку реалізує проект «Модернізація державних фінансів» по створенню інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління державними фінансами. В рамках виконання Плану дій з лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України реалізується План заходів по створенню в Державній міграційній службі інтегрованої міжвідомчої інформаційно-телекомунікаційної системи по контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, котрі перетинають кордони України. Діє єдина електронна база даних з питань освіти для вищих навчальних закладів та їх структурних підрозділів із можливістю дистанційної подачі електронних заявок на навчання для конкурсного відбору. Впроваджено пошукову систему даних «Пошук» Міністерства внутрішніх справ України, інформаційно-пошукову систему «Скорпіон» Головного управління по боротьбі із організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, інформаційно- пошукову систему I-24/7 Міжнародної організації кримінальної поліції — Інтерпол. Поповнюються єдина база даних електронних адрес, номерів факсів, телефаксів суб'єктів владних повноважень; банк даних вкрадених транспортних засобів; централізована база даних моторно-транспортного страхового бюро України; база даних зареєстрованих IMEI кодів мобільних телефонів та ін.

Крім зазначених вище програм, протягом останніх років в Україні

було започатковано низку проектів з інформатизації, спрямованих на створення національної інформаційно-телекомунікаційної системи, розвиток системи національних інформаційних ресурсів та досягнення європейських стандартів якості електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для людини та громадянина, громадських організацій, бізнесу. Розглянемо деякі з них.

«Відкритий світ». Проект впроваджувався з метою створення єдиного освітнього простору, забезпечення доступності до якісної електронної бази знань завдяки функціонуванню інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня як елемента національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

«Вчасна допомога». Проектом передбачено модернізацію служби швидкої допомоги відповідно до міжнародних стандартів, забезпечення високої якості надання послуг.

«Електронний реєстр пацієнтів». В умовах реформування сфери охорони здоров'я, для реалізації національної програми «Здоров'я 2020 — український вимір» та у відповідності до програми ЄС «Європейська стратегія здоров'я 2020», в Україні впроваджується Електронний реєстр пацієнтів, який дозволить розширити систему національних електронних реєстрів, покращити ефективність та якість медичної допомоги, підвищити достовірність статистичної інформації.

З метою оцінки ефективності заходів, спрямованих на розвиток в Україні інформаційного суспільства, створено програмно-апаратний комплекс ведення Національної системи індикаторів оцінки розвитку інформаційного суспільства, який інстальований в локальній мережі та розміщений в серверному приміщенні локально-обчислювальної мережі Держінформнауки, та затверджено Методику формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства [3]. Система базується на оцінці поточного стану української інформаційно-телекомунікаційної

інфраструктури та її проникнення в життєдіяльність суспільства, бізнесу та управління, впливу інформаційних технологій на технологічний розвиток країни та її безпеку й оборону.

У 2011, 2012 та 2013 роках було запроваджено механізм Національного плану дій щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» (Національний план дій), в якому суттєво посилені моніторингова, координуюча та контролююча складові механізму. Крім того, підвищено статус відповідного контролюючого органу (Координаційний центр з упровадження економічних реформ) та забезпечено його незалежність від органів виконавчої влади. Позитивним є також те, що впровадження електронного урядування в Національному плані дій системно та комплексно ув'язується з розв'язанням загальнонаціональних та загальнодержавних проблем сталого соціально-економічного розвитку України, а також запроваджено механізм організації та проведення інформаційних заходів і розміщення у засобах масової інформації матеріалів, спрямованих на роз'яснення цілей, змісту та результатів виконання Національного плану дій. Реалізація заходів зазначеного механізму виявила його неузгодженість з іншими механізмами управління електронним урядуванням, до речі, й сам процес формування Національних планів дій виявився недостатньо відкритим та прозорим, крім того, термін дії зазначеного механізму закінчується у 2015 році, відсутня чітка формалізація механізму формування Національних планів дій, а участь «наукових установ, експертів» передбачається з метою проведення лише роз'яснювальної роботи щодо змісту Національного плану, і то після його прийняття.

В Україні запроваджено механізми міжнародної ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» (Open Government Partnership (OGP)), які за своїми принципами, формами, підходами, пріоритетними напрямками,

суб'єктами є найбільш демократичними механізмами державного управління. Вони передбачають широку участь громадян у формуванні та реалізації державної політики, прозорість та відкритість влади, її контроль з боку громадських організацій на національному та міжнародному рівні, вільний доступ до публічної інформації, тощо. За своїм змістом вони включають значну кількість заходів, спрямованих на впровадження та розвиток електронного урядування. Одним з центральних суб'єктів національного механізму державного управління Ініціативи призначено Координаційну раду з питань реалізації в Україні ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» (Координаційна рада).

Особливо важливо, що виконання обов'язків в рамках Партнерства контролюється незалежними механізмами OGP, окрім того, реалізація планів дій публічно оцінюється самим урядом та представниками громадських організацій. Але є й відповідні супротивники цьому міжнародному механізму, основними аргументами яких є збільшення ризиків щодо часткової втрати суверенітету держав, упередженість прозахідних міжнародних експертів, підконтрольність США, тощо.

Крім зазначених проектів, в Україні запроваджено механізми Стратегії співробітництва держав–учасниць СНД з розбудови та розвитку інформаційного суспільства (Стратегія), які передбачають загальне керівництво та контроль з боку Ради глав урядів СНД.

Згідно з цими механізмами, Міжпарламентська Асамблея держав–учасниць СНД (МПА СНД) та Експертна рада держав–учасниць СНД (ЕР СНД) сприяють гармонізації законодавства держав–учасниць СНД в галузі ІКТ. Для виконання Стратегії затверджується План дій з реалізації Стратегії, якій розробляється не рідше, ніж раз на п'ять років, узгоджується та вноситься на затвердження Ради глав урядів СНД. Слід зауважити, що розглядувані механізми не передбачають широкої участі бізнесу та громадськості в їх обговоренні і формуванні, не в повній мірі враховують

національні особливості розбудови інформаційного суспільства. Їх ефективне застосування можливе за умов наявності в країні єдиного координаційного центру з питань розвитку інформаційного суспільства, який на даний час в Україні відсутній. Окрім того, вони є пріоритетними щодо виконання за умов підписання відповідних міжнародних угод. Національні механізми повинні бути адаптовані до міжнародних механізмів.

Крім того, необхідно враховувати й інший пріоритетний напрям зовнішньої політики України, а саме її прагнення стати асоційованим членом ЄС, і відповідні документи в цій сфері, насамперед Порядок денний асоціації, в якому знайшли відображення і питання розбудови інформаційного суспільства. В ЄС сьогодні реалізується Стратегія «Європа-2020», де одним з 7 пріоритетів визначено «Цифровий порядок денний», досвід реалізації якої є корисним для України. Необхідно, щоб заходи, які Українська сторона взяла зобов'язання виконувати в рамках Стратегії співробітництва, не суперечили заходам, спрямованим на інтеграцію України в ЄС.

Як висновок, можна констатувати, що на сьогодні державне регулювання у сфері інформаційно-комунікаційних технологій є одним з пріоритетних напрямів діяльності держави, що, в свою чергу, обумовлює виникнення і динамічний розвиток інформаційних відносин у сфері державного управління. Еволюція зазначених відносин дозволяє виділити наступні тенденції: інформаційна присутність та надання послуг організаціям і населенню із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі через веб-сайти; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах державного управління, включаючи електронну взаємодію органів влади між собою, із організаціями, громадянами — «електронний уряд» та «електронна демократія»; трансформація державного управління, де інформаційно-комунікаційні технології є одним із основних каталізаторів перетворень

державного сектору.

Загалом слід зауважити, що в Україні поширення інформаційних технологій у державному управлінні досягло рівня, коли вони стали основою практично всіх виробничих процесів та диктують якісно нові шляхи діяльності й подальшого розвитку, що передбачає зміну практично всіх процесів діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування.

Подальша еволюція інформаційних технологій вимагає знаходження раціональних стратегій їх розвитку та управління цим процесом, зокрема, стабільність роботи органів державного управління передбачатиме не тільки інтенсивне використання та поширення інформаційних технологій у їх діяльності, а й досягнення збалансованості інформаційного забезпечення в нових умовах. У той же час організація фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі інформаційної діяльності, зокрема, розроблення та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, сприяння розробленню інформаційних технологій і їх впровадженню, забезпечення доступу до світових інформаційних наукових джерел, створить належне підґрунтя для подальшої генези інформаційних відносин в адміністративному праві.

Підкреслимо, що інформаційні правовідносини як група правовідносин які врегульовані адміністративним правом, практично завжди виникають в тісній взаємодії з іншими видами адміністративних правовідносин. Така взаємодія пояснюється поширенням сфери обігу інформації практично на всі сфери життєдіяльності — як індивіда, так і суспільства в цілому, а також держави, інформаційною домінантою суспільного розвитку. При цьому, норми права, що передбачають право вільно шукати, отримувати, передавати, поширювати інформацію будь-яким законним способом, реалізуються в конкретних правовідносинах щодо здійснення цих прав і обов'язків, які кореспондують їм, в інформаційній

сфері. Тобто, інформаційні адміністративні правовідносини не виникають самі по собі (на кшталт «інформація заради інформації»). Вони завжди забезпечують потреби сфери управління, виступають одним зі способів управлінської діяльності.

На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що пріоритети законодавчого забезпечення розвитку інформаційних відносин в адміністративному праві повинні бути зорієнтовані на розроблення програм розвитку інформаційної сфери, що містять основні напрями розвитку і шляхи побудови правового інформаційного суспільства, забезпечення функціонування інформаційної сфери як правового простору. Пріоритетним уявляється забезпечення широкого доступу до мережевих інформаційних технологій приватного сектора, що вимагає певних політико-правових, економічних і організаційних умов: розвитку науково-технічної бази інформаційних технологій, підготовки кваліфікованих кадрів у даній галузі, забезпечення інформаційної безпеки, усунення нестачі інформації та інформаційних послуг (особливо в правовій сфері), тощо. При цьому, подальше розроблення послідовної, науково обґрунтованої правової політики держави є, на нашу думку, основою безперешкодного і спрямованого розвитку інформаційних відносин в адміністративному праві.

Генеза інформаційних правовідносин зумовила виникнення нових тенденцій у державному управлінні:

- інформаційна присутність та надання послуг організаціям і населенню із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі через веб-сайти;
- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах державного управління, включаючи електронну взаємодію органів влади між собою, із організаціями, громадянами — «електронний уряд» та «електронна демократія»;
- трансформація державного управління, де інформаційно-комунікаційні

технології є одним із основних оптимізацій діяльності перетворень державного сектору.

Література

1. Балюк Г. И. Взаимосвязь правовой культуры и социалистической демократии / Г. И. Балюк. — К. : Наук. думка, 1984. — 124 с.
2. Ганзенко О. О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ганзенко Олександр Олександрович. — К., 2003. — 198 с.
3. Електронна Україна замість України паперової: [інтерв'ю заст. голови Держ. служби спец. зв'язку та захисту інформації України П. Яцука] // Урядовий кур'єр. — 2010. — 24 верес. — № 177. — С. 6.
4. [Женевська Декларація принципів](#) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4204&language=uk>
5. [Женевський План дій](#) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4205&language=uk>
6. Коваленко Л. П. Суб'єкти інформаційних правовідносин / Л. П. Коваленко // Ученые записки Таврического национального ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». — Т. 25. — 2012. — № 2. — С. 376–379.
7. Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Коваль Роман Анатолійович. — Запоріжжя, 2008. — 20 с.
8. Королев Д. В. О формировании единого информационного пространства органов управления регионом [Электронный ресурс] / Д. В. Королев // Управление общественными и экономическими системами. 2009. — № 1. — Режим доступа: <http://www.bali.ostu.ru/umc/arhiv/2009/1/korolev.pdf>

9. Новицька Н. Б. Організаційно-правові аспекти інформаційної культури в управлінській діяльності : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Новицька Наталія Борисівна. — Ірпінь, 2007. — 205 с.
10. Ожеван М. А. На шляху до «розумного суспільства»: інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні / М. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк ; за заг. ред. Д. В. Дубова. — К. : НІСД, 2011. — 25 с.
11. Постанова про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2010–2012 роки [Електронний ресурс]: проект від 30 лип. 2010 р. № 7025. — Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38368
12. Палагін О. Єдина національна система інформатизації України / О. Палагін, В. Соловйов, В. Сенченко // Проблемы и перспективы инновационного развития экономики в контексте преодоления мирового финансового кризиса : материалы XIV междунар. науч.-практ. конф. по инновационной деятельности. — К. ; Сімф.; Алушта, 2009. — С. 196–201.
13. Проект Концепції формування та функціонування інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=34783
14. Проживальський О. П. Виступ / О. П. Проживальський, О. В. Нестеренко // Інформатизація та відкритість влади як засоби демократизації суспільства: матеріали круглого столу. — К. : Альтерпрес, 2003. — 160 с.
15. Про затвердження Методики формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства: наказ Міністерства освіти і науки України від 6 верес. 2013 р. № 1271 // Офіційний вісник України. — № 76. — Ст. 2850.
16. Сальников В. П. Социальные нормы и формирование уважения к

- праву / В. П. Сальников // Вопросы профилактики преступлений. — Ленинград: ВПУ МВД СССР, 1980. — С. 3–14.
17. Сальников В. П. Правовая культура: теоретико-методологический аспект: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01/ Сальников Виктор Петрович. — Ленинград, 1990. — 31 с.
18. Семитко А. П. Правовая культура социалистического общества: сущность, противоречия, прогресс / А. П. Семитко. — Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1990. — 121 с.
19. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник : пер. з рос. / О. Ф. Скакун — Х. : Консум, 2001. — 656 с.
20. [Туніська програма для інформаційного суспільства](http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4207&language=uk) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4207&language=uk>
21. [Туніське зобов'язання](http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4206&language=uk) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=171&id=4206&language=uk>
22. Федик Є. І. Формування правової культури студентів юристів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Федик Євген Іванович. — Л., 1996. — 23 с.